

*Revolución es pasar de la representación a la verdad, digamos que es tirar el caparazón con el que te adornas y mostrarte con orgullo; convertir en explícita tu fragilidad, sacar a la luz el rencor de quien se ha quedado atrás o abajo, hacer aparecer la violencia latente.*¹

L'any 2003 la constructora Martinsa-Fadesa va projectar al delta de l'Ebre 2.000 habitatges, un hotel i un camp de golf amb vistes al Parc Natural en una polèmica operació urbanística denunciada pel seu impacte ambiental. El "Mirador del Ebro" –nom amb el que es féu públic el projecte– es presentava en un moment en què l'economia de l'especulació immobiliària era central arreu de l'Estat. La lògica de cremar terra per fer-ne diners s'assumia de forma quasi hegemònica.

El Mirador prenia 125 hectàrees de la finca de la Palma, un camp de presseguers al marge esquerre de l'Ebre, al terme municipal de l'Aldea. Les obres s'aturarien el 2008, però la privatització de terra ja estava feta. Este malgastament i crema de territori és l'objecte de la tercera entrega del #projectedeprojectes en el marc d'Ebrerent 2016-17: un projecte artístic construït a partir de l'exploració de llocs de les Terres de l'Ebre que ens resulten suggeridors d'alguna manera. En esta tercera ronda, un de caigut en l'oblit torna a mostrar-se per analitzar-ne orígens i la realitat d'avui.

¹ *Revolució és el pas de la representació a la veritat, diguem-ne el fet d'arrencar-te la closca amb què t'adornes i ensenyar-te, orgullós/a; explicitar-te la fragilitat, treure a la llum la rancúnia de qui s'ha quedat enrere o avall, fer aparèixer la violència latent.*

FADESA COM A CAS D'ESTUDI

El Mirador del Ebro és ara una imatge de decadència, una mostra d'aculturació: de la distància entre el que, s'assegurava, havia de ser aquell model de desenvolupament... i el que mai no fou. L'Ajuntament de l'Aldea, gestor dels terrenys i còmplice, ha vist des de 2008 l'aturada de les obres i el seu abandonament. Des de llavors l'urbanització ha estat objectiu de pillatge i d'intents d'ocupació, fets pels quals contractaren el servei de vigilància privat que ens impedí entrar-hi.

El 2008 Martinsa-Fadesa va anunciar fallida i concurs de creditors. L'insolvència va precipitar l'aturada de les obres, i malgrat la petició del consistori de reclamar-ne la fi ja no s'ha actuat més. Això impedeix atorgar cap llicència de primera ocupació als compradors que havien avançat el pagament, i sobretot perpetua l'imatge de terra cremada per no-res.

GOLF PANORÀMICA I CALA MONTERO, O L'ESPILL

Tanmateix: a menys de 40 quilòmetres de distància, en el proper peatge de l'AP-7 direcció sud (sortida 42), trobem, al terme de Sant Jordi, l'urbanització Panoràmica Golf i el Panoràmica Club de Golf. Per les dimensions, per les instal·lacions que ofereix i per la situació geogràfica, aquest complex turístic iniciat a finals dels anys noranta és segurament el projecte en funcionament més semblant a allò que havia de ser el Mirador del Ebro, en teoria, si mai s'hagués arribat a realitzar.

Alcossebre, Peníscola i Vinaròs són les tres localitats costaneres on el Grupo Cala Montero ha robat terra per malvendre-la a un model turístic de depredació immobiliària des de fa ja cinquanta anys. El projecte del Golf havia de ser la culminació d'aquest procés: una urbanització d'elit apartada de la massificació costanera que ells mateixos provoquen. Dins l'urbanització hi ha cases en propietat i d'altres que funcionen en règim d'apartaments turístics. Una gran part del projecte inicial, però, no s'ha acabat de construir; i els habitatges edificats en els últims anys no han trobat comprador.

Les urbanitzacions tancades o privades (de l'anglès *gated community*) solen estar vigilades i envoltades de murs, i en tenen l'accés restringit. Es considera que generen discriminació, por als suposats perills de l'exterior, segregació econòmica, privatització dels espais comunals i pèrdua dels vincles de la comunitat. A més a més, a banda del gran impacte mediambiental i visual que generen al territori, rarament reverteixen en l'economia local, tal com es prometia que faria el "Mirador del Ebro": els entreteniments que ofereixen, com els clubs de camp o les instal·lacions esportives, solen pertànyer i estar gestionades per la mateixa empresa promotora, així com les zones comercials, restaurants, etcètera. Per norma, les urbanitzacions privades estan dissenyades per a que els seus habitants no tinguin cap necessitat de sortir o relacionar-se amb l'exterior.

En aquest cas concret, l'empresa Cala Montero és a la vegada constructora, promotora i gestora dels habitatges. En el cas de Fadesa, i segons declaracions de l'alcalde de l'Aldea a juny, si l'actual propietari (Banco Santander) decidís "posar-li l'ullet" al projecte se'n podria "rentabilitzar l'atractiu turístic". No sabem què considera "atractiu turístic" Daniel Andreu... sí sabem que no viu a 2017.

VIOLÈNCIA LATENT

A la novel·la *Crematorio*, Rafael Chirbes explica la bombolla immobiliària com exemple de la fase d'acumulació original, un dels cicles econòmics que fan funcionar l'actual model capitalista. La fase d'acumulació original es dona quan l'Estat se serveix del turisme, la globalització o l'imperialisme (depèn de l'estètica de l'època) per a redibuixar el mapa de producció i guanyar més mercat, i més barat, i poder seguir amb l'expansió.

L'actual moment econòmic pot llegir-se com a "èxit" de la Directiva de Serveis o Bolkestein que va aprovar l'Unió Europea a 2006: el turisme com a monocultiu econòmic per als països Sud d'Europa, política que exigeix una lògica de terra cremada i construcció depredadora per al proveïment de serveis i una realitat de classe treballadora qualificada i empobrida per a fer-los funcionar. D'aquí, el Procés de Bolonya.

El Procés de Bolonya és el nom popular d'un conjunt de polítiques que pretenien configurar l'anomenat Espai Europeu d'Ensenyament Superior o EEES. Des del seu primer plantejament (1999) les reformes han facilitat l'elitització de l'ensenyament superior, cada vegada més limitat a les rendes altes pel fet que s'hagin de pagar màsters per tenir l'equivalent d'una vella llicenciatura o que es doni preeminència a les beques-crèdit en comptes de les beques. Es considera també que normalitza polítiques de precarització del món laboral, i diverses agrupacions d'estudiants apunten que comporta, a més, un procés de mercantilització de les universitats.

El resultat econòmic, una majoria llicenciada que acaba la carrera endeutada però qualificada. Abocada a treballar sense poder deixar de fer-ho i sense que siguin rellevants ni l'ocupació, ni el sou, ni les condicions; només pagar el deute, ja decidit condició general de la vida per a la majoria. Avui ja és gairebé impossible viure sense contraure deutes: un crèdit per estudiar, una hipoteca, un préstec per al cotxe i, cada vegada més i més, pels serveis de salut. La xarxa de protecció social ha passat de la pretesa lògica *welfare* (estat del benestar) al *debtfare* (estat del deute). Ja no hi ha ascensor social.

Una volta la nostra subjectivitat és configurada sobre el deute, sobrevivim endeutant-nos i vivim sota el pes de la nostra responsabilitat a l'hora de pagar-los. Com en l'ètica del treball, el deute impedeix que deixem de treballar. I el deute comença com una constricció externa, però no triga a infiltrar el nostre interior: acaba per exercir un poder moral, les principals armes del qual són la responsabilitat i la culpa, que poden convertir-se ràpidament en objectes d'obsessió.

Ets responsable dels teus deutes i culpable de les dificultats que et sorgeixen durant la vida, que la llegim amb les ulleres del catolicisme i del neoliberalisme posades, incrustades als ulls des del moment de nàixer sense ni haver-ho demanat. L'endeutat es transforma en una consciència infeliç que fa de la culpa una forma de vida. A poc a poc, el treball deixa de ser una activitat potencialment plaentera o creativa, esdevé un malson per a la majoria. La persona treballadora, graduada o no, treballa per pagar deutes i anar tirant, seguir sent desposseïda de temps, anar consumint, fer tot el que cal.

En temps de mercantilització del temps, l'art no hi té lloc.

El futur no té futur.

Però de qui és *culpa*?

MEA CULPA, MEA CULPA, MEA MAXIMA CULPA

Sempre s'intenta posar la culpa a algú, assenyalar un motor que hagi iniciat, d'alguna manera, una cadena de causa - efecte que porta a una situació que no ens complau i de la qual necessitem trobar responsable. Avui, la norma general és culpar-se a un mateix: això m'ha passat perquè m'ho he buscat o perquè alguna cosa no he fet bé –idea símptoma d'una cultura hegemònica limitada per la il·lusió del domini i lliure elecció de les decisions de les nostres vides:

*Los problemas económicos son reducidos a problemas psíquicos ligados a un insuficiente dominio de si mismo y de relación con los demás. Esta filosofía de la libertad hace recaer la responsabilidad del cumplimiento de los objetivos únicamente en el individuo.*²

Tanmateix, les condicions materials tenen un cert pes a l'hora de configurar les nostres vides. Producte precisament de la desregulació del mercat de treball, una altra nova subjectivitat és el precariat, fill de la pèrdua de seguretat i estabilitat laboral en molts sectors de la població que ha provocat la maximització de la competitivitat del mercat com a model de creixement i desenvolupament (també coneguts amb el nom d'enriquiment del sector privat). Migrants, joves amb qualificacions universitàries sense possibilitats de treballar en el seu ram, aturats, mares solteres, avis de jubilació retallada. Segons explica Guy Standing³, tots tenen en comú la percepció d'haver perdut el control sobre la seua pròpia situació laboral.

Però no es tracta només del fet de tenir feines remunerades per sota del salari mínim, ni d'ocupar posicions totalment vulnerables. El precariat ha perdut la representació dels sindicats, l'accés a les compensacions estatals, les prestacions socials, l'identitat professional. El precariat ocupa llocs de treball sense cap tipus de tradició en la memòria social, sovint alienants i purament instrumentals.

Caldrà veure quina direcció pren aquest nou estrat, però és cert que per a alguns, malgrat tot, és alliberador no tenir horitzó d'estabilitat ni regles de comportament definides per l'identitat laboral. És segurament aquí on rau la potencial força del precariat com a classe o narrativa: aquest alliberament de certes pressions i normes socials podria revertir –si no ho està fent ja– en nous models socials basats no més en l'individualisme i la competició sinó ja en individualitats conscients d'ésser comunitat, en la cooperació, en la propietat col·lectiva i en la no-propietat.

² *Els problemes econòmics són reduïts a problemes psíquics lligats a un domini insuficient d'un mateix i de la capacitat de relacionar-se amb els altres. Aquesta filosofia de la llibertat que la responsabilitat del compliment dels objectius recaigui únicament en l'individu.*

Enrique Javier Díez-Gutiérrez. "La educación de la nueva subjetividad neoliberal". *Revista Iberoamericana de educación* vol. 68, num. 2 (2015), 166

³ Guy Standing, *The precariat. The new dangerous class* (Londres: Bloomsbury, 2011), 9–10

LOCUS SOLUS: SOM COLÒNIA

*Els ebrencs no coneixem la nostra història col·lectiva. Si la tinguéssim present, sabríem que el període actual d'incertesa és producte d'una divisió administrativa que s'ha fet, al llarg de l'època contemporània, en contra dels nostres interessos amb l'objectiu de defensar polítiques alienes. Per això, la manca d'una organització política lligada a la terra ha fet possible la nostra davallada econòmica i social que, des del segle XIX fins a l'actualitat, no ha fet més que accelerar-se.*⁴

El nom *Locus Solus* fa referència a la novel·la homònima del francès Raymond Roussel, una deriva del narrador i un grup d'invitats pels jardins de la seua finca solitària als afores de París on els va descobrint objectes, experiments i històries inverosímils amb personatges rocambolescos que van formant cadenes d'esdeveniments. Natros també estem fent una deriva pel jardí ebrenç, passejant per la nostra història col·lectiva a través d'objectes estranys, experiments fallits, històries per a no dormir que han configurat, i continuen configurant, la colònia de les Terres de l'Ebre.

Avui, asseguts a les portes de l'inframón, ens preguntem si podem mirar el nostre paisatge i obviar-ne les runes del capitalisme. Si hi ha cap diferència entre una central nuclear, les Casotes, FADESA, el polígon industrial de la Sénia o un monument franquista. Si és responsable que l'alcalde de l'Aldea, en ple 2017, faça propaganda d'un model demostrat especulació, mentida i destrucció. Si som colònia.

I cap on volem anar.

⁴ Josep Sánchez Cervelló citat a: Miquel Àngel Pradilla Cardona, "Dinàmiques sociopolítiques i procés d'estandarització a les comarques de la diòcesi de Tortosa", *Caplletra* 57 (2014), <http://www.raco.cat/index.php/Caplletra/article/viewFile/281649/381271>. (Consultat 31 d'agost 2017)

BIBLIOGRAFIA:

CHIRBES, Rafael. *Crematorio*. Barcelona: Anagrama, 2007.

DÍEZ-GUTIÉRREZ, Enrique Javier. “La educación de la nueva subjetividad neoliberal”. *Revista Iberoamericana de educación* vol. 68, num. 2 (2015)

MICHAEL, Hardt; NEGRI, Antonio. *Declaration*. New York: Argo-Navis, 2012.

PRADILLA, Miquel Àngel. “Dinàmiques sociopolítiques i procés d'estandarització a les comarques de la diòcesi de Tortosa”, *Caplletra* 57 (2014)

STANDING, Guy. *The precariat. The new dangerous class*. Londres: Bloomsbury, 2011. Standing, Guy. 2011.